

TURUN YLIOPISTO

Suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos

YLIKOSKI, JUSSI: Gerundit komin kirjakielissä

Pro gradu -tutkielma, 111 s., 5 liites.

Suomalais-ugrilainen kielen tutkimus

Lokakuu 1999

Tutkielmassa tarkastellaan komin kahden kirjakielen, komisyryjäänin ja komipermjakin, gerundeja ja niiden käyttöä. Komisyryjääni ja komipermjakki ovat virallisesti kaksi eri kieltä, mutta syyt niiden erottamiseen ovat pikemminkin poliittis-hallinnollisia kuin kielellisiä. Molemmille kielimuodoille yhteisiä gerundeja ovat *emen-*, *tež-* ja *teg-* gerundit sekä komisyryjäänin *ig-* ~ komipermjakin *ik-* tunnuksiset gerundit. Lisäksi komisyryjäänissä esiintyy *men-* gerundi ja komipermjakissa *ten-* gerundi.

Gerundit ovat infiniittisiä verbimuotoja, joita tyypillisimmin käytetään hallitsevan verbin tai koko lauseen vapaina määritteinä. Kielitypologisessa tutkimuksessa vastaavafunktionaisia muotoja kutsutaan myös konverbeiksi. Tutkimusaineistona on Markuksen evankeliumi, joka 1990-luvulla on käännetty molemmille kielimuodoille. Gerundeja on aineistossa yhteensä 144, joista 85 komisyryjäänissä ja 59 komipermjakissa.

Tutkimus on näkökulmaltaan funktionaalisen-typologinen. Komin gerundeja tarkastellaan suhteessa muihin samafunktionaisiin verbimuotoihin: monille aineiston gerundirakenteille löytyy sanatarikkoja vastineita muista suomalais-ugrilaisista evankeliuminkäännöksistä sekä käännosten pohjateksteinä käytetystä kreikankielisestä alkutekstistä ja sen venäjän-nöksestä. Monien komin gerundirakenteiden suomalaisia vastineita ovat tietyt lauseenvas-tikkeet, joita niin ikään voisi kutsua gerundi- tai konverbirakenteiksi.

Komisyryjäänin *ig-* sekä komipermjakin *ik-* ja *ten-* gerundit ovat temporaalisia konverbejä, jotka ilmaisevat hallitsevan verbin kanssa samanaikaisen tapahtuman, esim. *šondi petigen* ~ *šondi petike* 'auringon noustessa'. Laajamerkityksinen *emen-* gerundi on aineiston yleisin gerundi. Sen tulkinta riippuu lauseyhteydestä, ja sillä voidaan ilmaista pääverbin kuvaaman tekemisen tapaa, keinoa, syytä tai ympäröiviä olosuhteita tai pääverbin subjektin olotilaa. *emen-* gerundi on alkuperältään *em-* tunnuksisen perfektin partisiipin tai samanmuotoisen verbaalisubstantiivin instrumentaalimuoto, eikä eri tulkintojen rajanveto ole nykykielenkään kannalta ongelmattonta. Laajamerkityksisin komin gerundeista on *teg-* gerundi, joka toimii *ig-* ~ *ik-*, *ten-* ja *emen-* gerundien kielteisenä vastineena. Harvinaisempi *tež-* gerundi ilmaisee pääverbiä seuraavaa tekemistä tai pääverbin kuvaaman tapahtumisen määrää tai astetta. Jälkimmäisessä merkityksessä käytetään komisyryjäänissä myös *men-* gerundia.

Tutkielmassa kiinnitetään huomiota muihinkin gerundeja muistuttaviin verbimuotoihin. *em-* verbaalisubstantiivin eri sijamuotoja käytetään vapaina adverbiaaleina, mutta rakenteiden läpinäkyvyyden vuoksi ei ole syytä puhua erityisistä gerundimuodoista. *ni-* infiniittiä käytetään vapaana finaalisena määritteenä, mutta tätä voi pitää yhtenä infiniitin tehtävistä. Varsinaisten gerundien ja gerundirakenteiden ulkopuolelle jäävät myös erikoiset rakenteet, joissa *ig-* tai *emen-* gerundia seuraava postpositio voi muuttaa gerundin perusmerkitystä.

Asiasanat: gerundit, komin kieli, konverbit, suomalais-ugrilaiset kielet